

ZÁVĚR

V období ohraničeném roky 1848 a 1874 se postavení katolické církve v středoevropské habsburské monarchii několikrát zcela zásadně změnilo. Po roce 1848 se jí podařilo dosáhnout vysoké míry nezávislosti na státní moci. Konkordát mezi Rakouskem a Apoštolským stolcem roku 1855 jí tuto autonomii potvrdil a dokonce přiznal silný vliv na věci veřejné, především v oblasti školství a manželské problematiky, nicméně čas záhy ukázal, že šlo spíše o krátkodobý pokus, jak smluvním způsobem řešit soužití státu a katolické církve.

Nevýhodou úmluvy katolické církve s rakouským absolutistickým režimem bylo to, že začala být vnímána jako jeho opora, což se stalo předmětem kritiky liberálně orientovaného měšťanstva, beztak již silně proticírkevně naladěného, jehož ekonomická síla nebyla restaurací absolutizmu dotčena, a které navíc toužilo po odvetě za události v letech 1848 až 1849.

Když pak po roce 1859 došlo k zhroucení stávajícího politického systému a stylu vlády a císař František Josef I., ač jistě nerad, podíl na moci postupně přiznával i buržoazii, bylo jen otázkou času, kdy dojde k revizi právního postavení katolické církve ve společnosti a kdy její privilegia, do jisté míry pouze zdánlivá, budou odstraněna. Ostatně *„další rakouské zákonodárství, pokračující v emancipaci také ostatních církví, se nedalo uvedenými ustanoveními v konkordátu de facto nijak omezovat. Tak např. již roku 1861 dokončilo zrovnoprávnění evangelických církví s církví katolickou.“*¹⁰¹

Tváří v tvář drtivým úderům proti konkordátu, jimiž bylo vydání prosincové ústavy v roce 1867, květnové zákony z roku 1868, výpověď konkordátu z roku 1870 a druhá série květnových zákonů z roku 1874, církev, resp. její vrcholní představitelé, neobstála. *„Většina biskupů před vládou kapitulovala a zejména vídeňský arcibiskup kardinál Rauscher zaujal stanovisko velmi servilní,“*¹⁰² na rozdíl od statečného postoje jejich německých kolegů, kteří navíc měli v kancléři Bismarckovi daleko silnějšího soupeře. V tom

¹⁰¹ Tretera, Jiří Rajmund. Stát a církev v České republice. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, str. 27-28

¹⁰² Kadlec, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2. Praha, Zvon 1991, str. 208

se zcela určitě projevila nevýhoda papežského privilegia uděleného panujícím příslušníkům habsburské dynastie, aby jmenovali podle svého uvážení správce biskupských stolců na území své říše.

Překvapující je podle mého názoru také tvrzení prvorepublikového kanonisty Josefa Pejšky, že právní normy regulující postavení katolické církve na území Předlitavska, které v roce 1874 úspěšně prošly legislativním procesem, „zvláště zákon ze dne 7. května r. 1874 upravující zevní právní poměry církve katolické, neodchýlily se radikálně od zásad přátelského soužití dvou svéprávných společností“¹⁰³ a že se pohybovaly „v koleji práva konkordátního a v duchu svobody církve.“¹⁰⁴ Daleko blíže pravdě je hodnocení Jaroslava Kadlece, totiž že květnové zákony z roku 1874 „značně připomínají josefinismus,“¹⁰⁵ ovšem s tím zásadním rozdílem, že „církve se nyní stala prostředkem k cíli státu nábožensky indiferentního.“¹⁰⁶

Především díky sepletí biskupů s trůnem, který nebylo odstraněno ani konkordátem z roku 1855, byla církev ve značné části společnosti vnímána za prodlouženou ruku státu, což zejména česky hovořící obyvatelé monarchie vnímali dost negativně a což mělo mít po roce 1918 osudné následky.

¹⁰³ Pejška, Josef. Církevní právo I. Praha, Československá akciová tiskárna 1937, str. 110

¹⁰⁴ Pejška, Josef. Církevní právo I. Praha, Československá akciová tiskárna 1937, str. 224

¹⁰⁵ Kadlec, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2. Praha, Zvon 1991, str. 208

¹⁰⁶ tamtéž